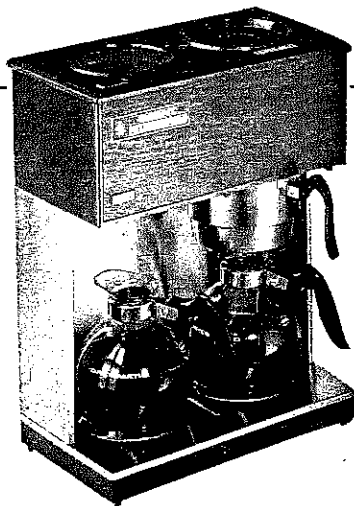

Office Coffee Service,
een dienstverlening waar wij thuis in zijn!
Meer dan 7000 klanten zijn daar
het bewijs van!

Onze succesformule:

Dit toestel volledig kosteloos bij U,
inclusief alle nazicht en onderhoud.
U betaalt enkel de koffie en de
bijproducten!
Wenst U meer inlichtingen of
een apparaat op proef, aarzel dan niet
ons vrijblijvend te contacteren:

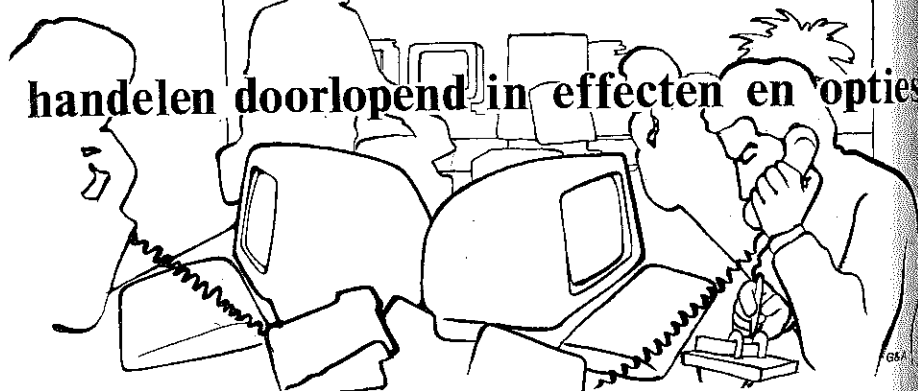
M.C.S. N.V. Haachtsesteenweg 101
B-1910 Melsbroek

☎ (02) 751 81 54

DIERICKX en Cie

beursmakelaars sinds 1901

handelen doorlopend in effecten en opties

Kasteelpleinstraat 44, 2000 Antwerpen tel. 03/238.79.00
Statielei 117, 2510 Mortsel tel. 03/449.50.78

Boekbesprekingen

Algemene economie

Handbook of Industrial Organization

Het voorliggende boek vormt het tiende in de prestigieuze reeks van North-Holland: *Handbooks in Economics*. De bedoeling van de uitgever was een referentiewerk af te leveren voor professionele onderzoekers en studenten die zich specialiseren in de industriële economie. Het werk bevat 26 toegankelijke overzichten van de huidige stand van zaken in de industriële economie, niet alleen gebaseerd op reeds gepubliceerde resultaten maar ook met origineel materiaal en een kijk op nieuwe ontwikkelingen.

Industriële economie kan gedefinieerd worden als het brede domein binnen de micro-economische wetenschap dat zich toelegt op het ondernemersgedrag en zijn gevolgen voor de marktstructuren en het overeenkomstige overheidsgedrag. Recent kwamen een aantal trends naar voren die in dit werk duidelijk waarneembaar zijn, onder meer het doorbreken van de grenzen tussen verschillende economische deelgebieden (b.v. internationale handel, macro-economie) en de industriële organisatie. Verder is er het belang dat aan een aantal ontwikkelingen binnen de industriële organisatie wordt gegeven; denken we maar aan overnames en fusieactiviteiten, de trend naar deregulering, het streven naar competitiviteit.

De diverse bijdragen werden door de editors gestructureerd in een vijftal logische blokken. Een eerste deel gaat in op de determinanten van de bedrijven en de marktorga-

nisatie. In de economische literatuur wordt een bedrijf vaak beschouwd als een *black box*, waarbij de winst wordt gemaximeerd met als randvoorwaarde een exogene productie- of kostenfunctie. Het onderzoek werd dan ook vaak gericht op het verkrijgen van inzicht in die *black box*. De bijdragen concentreren zich onder meer op de technologische determinanten (auteur: John Panzar!), transactiekosten, verticale integratie.

Lange tijd was het centrale onderzoeksthema binnen de industriële economische wetenschap de vraag naar het kunnen begrijpen en voorspellen van het gedrag en de prestaties op basis van observeerbare data, evenals de vraag hoe een overheidsbeleid op de een of andere manier de marktprestaties kan beïnvloeden. Op deze problematiek gaan de volgende bijdragen dieper in.

Deel 2 gaat in op de theoretische literatuur inzake marktgedrag en prestatie, alsmede op de gevolgen voor de antitrustpolitiek. Men bouwt onder meer op recente ontwikkelingen in de niet-coöperatieve speltheorie, wat wel een zekere voorkennis vereist. We vermelden hier vooral de bijdrage van Alexis Jacquemin over kartels en fusies, alsmede de bijdrage van Hal Varian over prijsdiscriminatie. Deel 3 bevat een viertal overzichten van marktgeoriënteerde empirische studies. Uit deel 4 dient zeker de bijdrage van Richard Caves over internationale verschillen in industriële organisatie te worden vermeld.

Tenslotte worden in het vijfde deel

een aantal overzichten gegeven van theoretische en empirische studies van reguleringpolitiek. De auteurs concentreren zich daarbij op economische regulering van prijs, intrede, verkoopsvoorwaarden; regulering die meestal bedoeld is om monopolie-macht in te perken. Een prachtige bijdrage is van de hand van Ronald Braeutigam, over de optimale prijszetting van natuurlijke monopolies. Dit boek is een aanrader voor iedereen die in de industriële economie geïnteresseerd is, niet het minst omwille van de uitgebreide bibliografie na elk hoofdstuk. Het feit dat het werk ook toegankelijk is voor de niet-specialist vormt een additioneel pluspunt.

Eddy Van de Voorde

Richard Schmalensee en Robert D. Willig, eds., *Handbook of Industrial Organization*, 2 delen (*Handbooks in Economics*, 10) Amsterdam, North-Holland, 1989, xxvi + 959 blz. (deel 1), xxiv + 604 blz. (deel 2) - Prijs: 250 gulden

Innovation and the Productivity Crisis

Baily en Chakrabarti bestuderen in dit boek de oorzaken van en de remedies tegen de vertraging van de produktiviteitsgroei sinds 1973. De klassieke verklaringen voor de vertraging van de produktiviteitsgroei (daling in de kwaliteit van arbeid en kapitaal, niet-meetbare kwaliteitsverbeteringen enz.) worden afgezwakt of verworpen. Aan de hand van vier gevallenstudies (chemie, textiel, machinebouw en elektriciteit) wordt nagegaan in welke mate er een verband bestaat tussen produktiviteitsgroei en het aantal geïmmuniseerde producten en processen (= "innovatie"). De textielindustrie is de

enige sector van de vier met een aanzienlijke produktiviteitsstijging na 1973. Het is ook de enige sector die niet wordt gekenmerkt door een innovatiedaling na 1973. Vandaar dat de auteurs besluiten tot een correlatie tussen produktiviteit en innovatie.

Volgens de auteurs bestonden er voldoende innovatiemogelijkheden, maar werden ze niet benut. De reden waarom bedrijven niet investeren in nieuwe technieken en producten zijn o.a. de schrik dat concurrenten hun uitvindingen commercialiseren, zwak management en een trage vraaggroei. De evolutie in de computerindustrie heeft er o.a. voor gezorgd dat informatie goedkoper en overvloediger beschikbaar werd, maar ze heeft niet wezenlijk bijgedragen tot meetbare produktiviteitsgroei. Om de groei te stimuleren wordt voorgesteld de financiering van projecten door de overheid te verhogen, coalities te vormen van ondernemingen voor gezamenlijk onderzoek en belastingverminderingen toe te kennen voor onderzoek en ontwikkeling.

Het boek bevat een grondige analyse van de produktiviteitsgroei sinds 1973. De studie van de correlatie tussen produktiviteit en innovatie is boeiend, maar veralgemening op basis van de studie van vier sectoren is gevaarlijk. De auteurs beschouwen de innovatiedaling als de belangrijkste verklaring van de trage produktiviteitsstijging. Zij onderschatten het belang van de stijging van de brandstofprijzen in de jaren zeventig. Als gevolg van de hoge brandstofprijzen trachten bedrijven via investeringen het gebruik van energie te beperken, meestal niet met een produktiviteitsstijging tot gevolg.

Géry Vanlommel

Martin Neil Baily en Alok K. Chakrabarti, *Innovation and the Productivity Crisis* Washington, D.C., The Brookings Institution, 1988, ix + 133 blz. - Prijs: 10,75 \$ (paperback)

Microeconomics

De doelgroep van dit handboek bestaat uit studenten voor wie micro-economie een hulpwetenschap is en geen specialisatie-domein. De uiteenzetting verloopt hoofdzakelijk grafisch, en de iets moeilijker passages worden duidelijk aangeduid. Na elk hoofdstuk komen er oefeningen en vragen, waarvan de antwoorden nergens worden weergegeven. Er is geen bibliografie en de verwijzingen zijn zeldzaam en blijkbaar *at random* tot stand gekomen, wat toch wel frustrerend moet zijn voor de geïnteresseerde lezer, zelfs al is dat een student. De inhoud kon nauwelijks traditioneler: vraag en aanbod, elasticiteiten, produktie (met een korte sectie over schattingen), kosten, *theory of the firm* (waar *managerial* theorieën als onbruikbaar van de hand worden gedaan), perfecte mededinging, monopolie, prijsdiscriminatie, oligopolie, monopolistische concurrentie, contesteerbaarheid (zou beter samen met perfecte concurrentie behandeld zijn), consumententheorie, factormarkten en welvaartseconomie. Didactisch zijn deze passages niet beter of slechter dan die in de 101 andere modale handboeken die op dit domein bestaan. Slechts twee elementen vallen op. Het eerste is het feit dat alle economische besluitvormers geacht worden vrouwen te zijn. Jammer genoeg volstaat dit niet om een uitstekend boek te produceren. Het tweede is een hoofdstuk over de onderneming in de marxistische theorie. Dit hoofd-

stuk is ronduit ontgoochelend: daar waar uw recensent een uiteenzetting verwachtte over hoe volgens marxisten de besluitvorming binnen de onderneming plaatsgrijpt (prijs, hoeveelheid b.v.), krijgt hij een opgewarmd afkooksel van de marxistische economische theorie voorgeschoteld (u kent dat wel van uit uw jonge, revolutionaire jaren: meerwaarde, uitbuiting van het proletariaat, vervreemding, accumulatie, dalende winstvoet en ineenstorting van het kapitalisme), waarbij het woord *onderneming* nauwelijks valt. Eigenlijk is er geen enkele goede reden om dit boek te kopen.

Marc Jegers

Mike Rosser, *Microeconomics: The Firm and the Market Economy* Basingstoke/Londen, Macmillan Education, 1988, xi + 288 blz. - Prijs: 12,95 £

Challenges for Macroeconomic Modelling

Dit boek bevat in de eerste plaats een bundeling van zeven artikels die naar voren werden gebracht op een conferentie die op 21-23 oktober 1987 in Amsterdam plaatsvond en die was georganiseerd door de universiteit van Amsterdam, de Nederlandse Bank en het Centraal Planbureau. Daarnaast is in het boek een neerslag opgenomen van de paneldiscussie die tijdens deze conferentie werd gehouden met het oog op het opstellen van een onderzoeksagenda. Het doel van deze conferentie was na te gaan of macro-economische modellenbouw een uitdaging zou blijven in de toekomst. De laatste jaren was de macro-economische modellenbouw immers sterk bekritiseerd door de neoklassiekers die, uit-

gaande van de veronderstelling van rationele verwachtingen, beweerden dat macro-economische modellenbouw een zinloze bezigheid zonder enige vorm van intellectuele uitdaging is.

Met het doel van de conferentie voor ogen gingen de auteurs na wat de belangrijkste ontwikkelingen in de macro-economische modellenbouw in Nederland en de andere landen zijn geweest vanaf het ontstaan van de eerste modellen. Hierbij werd speciale aandacht besteed aan de laatste bevindingen. Uit de artikels blijkt dat alle auteurs het erover eens zijn dat macro-economische modellen een noodzakelijke schakel blijven in de ketting van de economische wetenschapsbeoefening. Er kunnen echter, ondanks de huidige hoge graad van sofistiekatie, nog heel wat verbeteringen aan de actuele modellen worden aangebracht.

In de paneldiscussie en in de artikels komen o.a. de volgende punten voor verder onderzoek aan bod: de modellering van de verbanden tussen afzonderlijke nationale systemen, de modellering van de financiële sector, de micro-economische fundering van macro-economische modellen, dynamische modellering, het gecombineerd gebruik maken van doorsneegegevens en tijdreeksgegevens en de verbetering van de voorspelkracht van een model. Bovendien wordt benadrukt dat belangrijke nieuwe inzichten kunnen worden verkregen uit algemene evenwichtsmodellen en modellen die gebruik maken van interactieve optimalisatieprocedures.

De verdienste van het boek bestaat erin dat het enkele boeiende (maar soms gelijklopende) artikels bundelt, waarbij een duidelijk overzicht van de laatste bevindingen

op het gebied van macro-economische modellenbouw wordt gegeven. Tenslotte is het boek een interessant vertrekpunt voor verder onderzoek.

Marleen Meulepas

W. Driehuis e.a., eds., *Challenges for Macroeconomic Modelling (Contributions to Economic Analysis, 178)*
Amsterdam, North-Holland, 1988, xii + 487 blz. - Prijs: 185 gulden

Plans and Disequilibria in Centrally Planned Economies

Het thema van dit boek is ongetwijfeld zeer actueel. Centraal staan immers de enorme vraagoverschotten in de Poolse economie en de daaruit voortvloeiende sterke inflatoire druk op de prijzen. De doelstelling van het boek is na te gaan hoe de bestaande onevenwichten kunnen worden bestreden en wat daarvoor de meest geschikte maatregelen zijn.

De gevolgde aanpak is in hoofdzaak empirisch en gebaseerd op een macro-economisch model dat expliciet rekening houdt met het optreden van vraagoverschotten op de goederen- en arbeidsmarkt in de Poolse economie en dat bovendien een belangrijke rol toekent aan de overheid. De consumptie en de werkgelegenheid worden elk bepaald als het minimum van vraag en aanbod, een assumptie die in recente macro-economische onevenwichtsmodellen niet meer wordt gevolgd. Dit leidt tot een complexe schattingsproblematiek, die kan worden opgelost door het gebruik van indicatoren voor de vraag- of aanbodoverschotten.

In het boek werd voor de eenvoudigste (maar daarom niet de beste)

oplossing gekozen. Er wordt aangenomen dat de volledige analyseperiode wordt gekenmerkt door vraagoverschotten. Dit legt reeds a priori een zware restrictie op aan het model, dat nu nog moeilijk te beschouwen is als een algemeen onevenwichtsmodel, vermits het enkel geschikt is voor een economie die af te rekenen heeft met een onderdrukte inflatie.

Naast de specificatie van de vraag- en aanbodfuncties op de arbeids- en goederenmarkt, wordt ook de geldvraag opgenomen. Tenslotte bevat het model ook een vergelijking voor de nominale lonen, waarbij wordt getracht het zogenaamde *loonillusie-effect* te modelleren. Dit houdt in dat de consumenten voor hun onvoldane vraag worden gecompenseerd door loonsverhogingen. Vooral in 1980-1981 eisten de vakbonden loonstijgingen om de levensstandaard op te drijven. Dit *loonillusie-effect* blijkt zeer sterk bij te dragen tot de inflatoire druk. Opvallend is dat prijzen als gegeven worden beschouwd en als een van de aan te wenden instrumenten om de onevenwichten te bestrijden. Deze benadering is volgens de auteurs verantwoord omdat het model wordt geschat op basis van gegevens voor de periode 1960-1980.

Het model geeft een vrij goed inzicht in een aantal macro-economische grootheden, die via een traditionele evenwichtsbenadering niet tot uiting zouden komen. Het is echter jammer dat de jaren tachtig niet mee opgenomen zijn in de analyse, omdat zij een aantal belangrijke evoluties in het Poolse systeem bevatten. Het model kan dus enkel worden gebruikt om een

aantal fenomenen die zich in Polen in de jaren zestig en zeventig hebben voorgedaan, te verklaren. Het moet echter met de nodige omzichtigheid worden gehanteerd bij de analyse van huidige en toekomstige evoluties, vooral wanneer er een tendens zou zijn naar een situatie waarbij er vraagoverschotten verdwijnen.

Een van de belangrijkste conclusies is dat de geschatte vraagoverschotten voor consumptiegoederen relatief laag zijn en dat de prijzen en lonen niet sterk afwijken van hun evenwichtsniveau. Men kan zich afvragen of dit wel overeenstemt met de realiteit en of de resultaten niet beïnvloed zijn door de sterke vereenvoudigingen die bij de empirische verificatie werden ingevoerd. Onevenwichtsmodellen schatten is op zich geen eenvoudige taak en men moet dan ook uiterst voorzichtig zijn met de interpretatie van de resultaten, vooral wat de berekening van de overschotten betreft.

Het boek is interessant voor wie geïnteresseerd is in de macro-economische analyse van centraal geplande economieën en voor wie een dergelijke analyse graag empirisch onderbouwd ziet.

Hilde Meersman

Wojciech Charemza en Mirosław Gronicki, *Plans and Disequilibria in Centrally Planned Economies: Empirical Investigation for Poland (Contributions to Economic Analysis, 159)*

Amsterdam/Warschau, North-Holland/Polish Scientific Publishers, 1988, xi + 187 blz. - Prijs: 180 gulden

Ontwikkelingseconomie

Developing Country Debt and the World Economy

Dit werk bundelt de ingekorte versies van 16 bijdragen, die een aantal leidinggevende onderzoekers leverden rond het schuldenprobleem van ontwikkelingslanden in het kader van een onderzoeksproject van het National Bureau of Economic Research (NBER) van de VS, onder leiding van Jeffrey Sachs (Harvard). Deze bijdragen werden in september 1987 voorgesteld op een conferentie in Washington. Simultaan met dit werk werden ook de integrale versies ervan in drie aparte volumes uitgegeven (Bron: Jeffrey Sachs, ed., *Developing Country Debt and Economic Performance* (3 volumes), A NBER Project Report, Chicago/Londen, The University of Chicago Press, 1989.)

Het project analyseert de situatie op schuldgebied van de zgn. *middle-income* landen, voornamelijk in Latijns-Amerika en Oost-Azië, vanuit een dubbel perspectief. Enerzijds behandelen een aantal bijdragen het probleem vanuit een internationaal-financieel, *systemisch* standpunt; anderzijds komt de concrete individuele realiteit aan bod via acht landenstudies.

Bij de landenstudies van Argentinië, Bolivia, Brazilië, de Filipijnen, Indonesië, Mexico, Turkije en Zuid-Korea proberen de auteurs – telkens een Amerikaans onderzoeker en iemand uit het betreffende land – vooral zicht te krijgen op de redenen waarom bepaalde landen terugbetalingsproblemen kennen en andere, vooral Zuid-Korea, niet. Het duidelijke verschil in economische prestaties verklaart hierbij ten dele dit onderscheid, maar

additionele oorzaken gaan terug op de functionering van het internationaal financieel systeem. In dit perspectief kaderen de bijdragen over vorige schuldcrisisen (vooral in de jaren dertig), de relaties tussen schuldlanden en de private banken, de rol van het IMF en de Wereldbank, het verband tussen schuld en macro-economische prestaties van de industriële landen, de rol van structurele aanpassingsprogramma's en tenslotte de perspectieven voor alternatieve schuldstrategieën. Het is vooral op dit laatste gebied dat het onderzoek op dit moment een hoge vlucht neemt.

Voor de geïnteresseerde leek in deze materie biedt de bundel een uitstekend overzicht van dit probleem tot begin 1987. Lezers die echter meer actief zijn in dit domein, raadplegen beter de integrale versies. Tevens is het jammer dat het werk, zoals meer gebeurt bij dit soort uitgaven, verschijnt met een vrij grote *time-lag*, zodat zeker de specialisten in het gebied een gevoel van *déjà-vu* moeilijk kunnen onderdrukken.

Danny Cassimon

Jeffrey D. Sachs, ed., *Developing Country Debt and the World Economy* (A National Bureau of Economic Research Project Report)

Chicago/Londen, The University of Chicago Press, 1989, xi + 335 blz.

The Technological Behaviour of Public Enterprise in Developing Countries

Het eerste deel van dit boek spitst

zich toe op de analyse van de kapitaalintensiteit in staatsondernemingen in de ontwikkelingslanden. Alternatieve modellen ter verklaring van het gebruik van technologie worden hier uiteengezet. Jeffrey James toont aan dat enkel in het neoklassieke model de keuze i.v.m. samenstelling van de inputs in het voordeel gebeurt van (goedkope) arbeid. Andere modellen daarentegen benadrukken de rol van de politieke voorkeuren van de overheid en van diverse belangengroepen in de allocatie van produktiefactoren, alsook de vaak geobserveerde voorkeur van managers voor spijttechnologie.

In hoofdstuk 3 en 4 worden vooral deze laatste modellen getoetst, respectievelijk voor Tanzania en India. In Tanzania zou de overheidsmanager beantwoorden aan het beeld van de *bureaucratic man*, die gewoon output wil maximaliseren eerder dan belangstelling te ontwikkelen voor de optimale keuzen inzake produktiefactoren. In India daarentegen zouden overheidsmanagers uitgesproken preferenties hebben voor een intensief kapitaalgebruik op zichzelf. In hoofdstuk 5 wordt de werking van een Argentijnse staatsonderneming, nl. een petroleumraffinaderij, geanalyseerd. Het gedrag van de overheidsmanager inzake inputallocatie wordt hier bepaald door de doelstelling die hem werd opgelegd, nl. het beantwoorden van de

overtollige vraag naar petroleumprodukten.

In het tweede deel van het boek is de ontwikkeling van technologische *know-how* aan de orde. Casestudies over transfer van technologie in de ammoniakindustrie (in India, Korea, Mexico en Brazilië) worden voorgesteld in hoofdstuk 6. Gedrag inzake het gebruik van technologie in de Braziliaanse staatsondernemingen wordt onder de loep genomen in hoofdstuk 7. Vooral de gedetailleerde analyse van de staatsonderneming en vliegtuigproducent "Embraer" is hier interessant. Technologische *know-how* werd hier overgedragen vanuit het "noorden" en werd nadien bijzonder succesvol geïntegreerd in de Braziliaanse economie.

Het boek is vooral interessant vanwege zijn uitgebreid case-materiaal. Het is zeker nuttig voor hen die onderzoek uitvoeren op het terrein van de technologiekeuze of die beleidsmatig te maken hebben met de industriële ontwikkeling in de derde wereld.

Guy Carrin

Jeffrey James, ed., *The Technological Behaviour of Public Enterprise in Developing Countries: a study prepared for the International Labour Office within the framework of the World Employment Programme*
Londen/New York, Routledge, 1989, 234 blz. – Prijs: 25 £

Strategisch management

Concurrentievoordeel

Het beoordelen van de Nederlandse vertaling van een briljant boek is een aangename taak. Voor de vertalers was het een riskante opdracht, waarvan zij zich op een voortreffelijke manier hebben gekweten.

Wij hadden de gelegenheid het boek in zijn originele Angelsaksische versie te recenseren. Bovendien was het bijna een verplichting het in de academische en postacademische leerstof bij het doceren mee te nemen, om niet als achterlijk te worden bestempeld.

De vertaling brengt een aantal kernelementen van Porters theorie dicht bij het perceptievermogen van de praktijkgeoriënteerde lezers. Al te dikwijls wordt het Angelsaksisch bedrijfskundig jargon als vanzelfsprekend en voldoende inzicht verschaffend gehanteerd. Het staat goed om je *conference* te doorspekken met *buzz-words*.

Een vertaling als deze toont aan dat het ook anders kan zonder aan de wetenschappelijkheid van de uiteenzetting en de geloofwaardigheid van de auteur of inleider te tornen.

Wie de jongste jaren bij wijze van voorbeeld zijn hoofd moest breken over de mystieke beschouwingen rond de *value chain*, zal nu in goed Nederlands een betere kijk krijgen op de strategische, tactische en logistische betekenis van dit kernbegrip. Het loont echt de moeite om Porter in je eigen taal te lezen. Er zit meer diepgang in dan je zou verwachten.

Leopold Kympers

Michael Porter, *Concurrentievoordeel: de beste bedrijfsresultaten behalen en behouden* Utrecht/Antwerpen, Veen, uitgevers, 1989, xviii + 547 blz. – Prijs: 1.390 fr.

Organizational Ecology

De ecologie van organisaties vormt een macro-sociologische benadering van organisaties. Ze bouwt voort op de algemene ecologische en evolutionaire veranderingsmodellen in populaties en groepen van organisaties. De benadering is vooral gericht op het doorgronden van de krachten die de organisatiestructuren bepalen over langere tijdsperiodes heen.

De auteur verdeelt zijn aandacht tussen het schetsen van de theoretische achtergrond (o.m. de relatie tot andere theorieën, de grenzen van vormen en populaties, structurele inertie versus organisatieverandering, de dynamiek van organisatorische populaties), het opzet van empirische studies en analysemodellen, en een aantal resultaten van empirisch onderzoek. Op basis van statistisch materiaal worden o.m. onderzocht: de intrade- en sterfteratio van verschillende typen van organisaties; factoren die de mortaliteit beïnvloeden; de dynamiek van *niche-breedte* en mortaliteit; processen van natuurlijke selectie.

Het empirisch materiaal heeft uitsluitend betrekking op Amerikaanse organisaties en situaties. Het situeert zich ook strikt binnen een (macro-)sociologisch kader.

Daniël Vloeberghs

Michael T. Hannan en John Freeman, *Organizational Ecology* Cambridge, Mass./Londen, Harvard University Press, 1989, xvi + 366 blz. – Prijs: 35,50 \$

Externe organisatie

Dit boek bestaat uit vier delen en een zeventiental hoofdstukken. Het is zeer overzichtelijk ingedeeld en bovendien aangenaam van druk. De eerste twee delen (ca. 140 blz.) zijn vooral gewijd aan de begripsvorming, de methodologie en de classificatieproblemen van bedrijven. Ruime aandacht wordt besteed aan de classificatiecriteria, zoals de aard van het productieproces, de grootte van de bedrijven, de rechtsvorm e.d. en aan de problemen die daarmee samenhangen.

In deel drie en vier komt dan het eigenlijke onderwerp ter sprake, respectievelijk de markten en de invloed van de overheid. Ook (de-)concentratieverschijnselen en de machtsfactor krijgen de nodige aandacht. Zoals in de ondertitel wordt vermeld, is het boek bedoeld als een kennismaking en zo kan het ook worden gebruikt. Dat neemt echter niet weg dat het vooral ook erg interessant is voor meer gevorderden en voor praktijkmensen: zij vinden er een beschrijving in van meer of minder bekende situaties, wat hen zeker zal aanspreken.

Om de omvang van het boek hanterbaar te houden, hebben de au-

teurs zich bewust beperkt. Zo komt de internationale dimensie slechts weinig of niet aan bod. Ook het georganiseerde bedrijfsleven als zodanig wordt niet behandeld; daarbij denken we met name aan de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, beroepsorganisaties enz. Toch hebben wij niet de indruk gekregen dat deze beperking de relevantie van het werk ernstig schaadt (Nederland is immers een klein land met een zeer open economie...). Dat komt waarschijnlijk doordat de auteurs een boeiend, *up-to-date* boek hebben geschreven in een begrijpelijke taal.

Wat ontbreekt is een oriëntatie op de informatiestroom wat zijn invloed op de externe organisatie betreft. We bedoelen met name de telecommunicatie en de factor tijd. Het boek wordt vervolledigd met een uitvoerige bibliografie, die voldoende aanknopingspunten voor verdere oriëntatie bevat. Ook het zakenregister laat een vlotte oriëntatie toe naar onderwerpen waarin de lezer speciaal belang stelt.

Het boek voorziet in een belangrijke leemte en wij bevelen het van harte aan, zowel bij academici als bij bedrijfsleiders.

Jan P.M. Spaas

W.G.H. van Hulst en J.G.L.M. Willems, *Externe organisatie: een kennismaking met het ondernemingsgedrag in markteconomische stelsels*

Leiden/Antwerpen, Stenfert Kroese Uitgevers, 1989, xix + 284 blz. – Prijs: 49,50 gulden

Personeelsbeleid

Handbook of career theory

Een nieuwe wetenschap kondigt zich aan: loopbaantheorie. Het is eigenlijk verwonderlijk dat een fenomeen dat sinds zovele eeuwen door de mensheid wordt beleefd en besproken zo weinig wetenschappelijk onderzoek kent. Slechts de jongste decennia komt daar enige verandering in. Er bestaat reeds een uitgebreide literatuur over carrière, evenwel zonder veel theoretisch-wetenschappelijke fundering. Vooreerst zijn er heel wat normatief-prescriptieve boeken over het opzetten van carrièreplanning in organisaties of over de valkuilen en snelwegen om een deugdelijke loopbaan te beleven. Daarnaast is er heel wat beschrijvende literatuur over carrièremakers. Ten slotte vindt men wel wat wetenschappelijk ondersteunde literatuur rond bepaalde probleemverschijnselen, zoals stress, *burn-out*, het pensioneringssyndroom e.d.m.

In dit lijvige werk wordt een poging ondernomen om de stand van de wetenschap inzake carrière weer te geven, enkele interessante actuele onderzoeksgebieden te signaleren en de toekomstige richting van de loopbaantheorie te peilen. Niet minder dan 38 academici en vorsers hebben hier een bijdrage geleverd.

Het probleem start van bij de definitie. Volgens de drie uitgevende auteurs is carrière "the evolving sequence of a person's work experiences over time" (blz. 8). Dit betekent dat iedereen die werkt carrière maakt. Dit staat in schril contrast met definities die ervan uitgaan dat er slechts sprake is van

carrière als er een logische samenhang is tussen een aantal opeenvolgende werkrollen, of dat er een lijn inzigt naar steeds hogere status, hogere posities in de hiërarchie of hogere salarissen. Vooral het populaire begrip *loopbaan* leunt bij dit laatste aan.

Het onderzoeksveld is zeer dispersaat, wat moge blijken uit een aantal thema's: loopbaan als zelfvervulling; roeping en component van de individuele structurering van het leven; loopbaan als reactie op verwachtingen van de buitenwereld; loopbaan en sociale mobiliteit; geslacht, ras, afkomst en loopbaan enz. Op sommige van die gebieden is er reeds een basis voor theorievorming, andere liggen nog bijna volledig braak.

Wellicht zal in de toekomst blijken dat dit compilatiewerk een mijlpaal heeft betekend in de ontwikkeling van wat nu nog de prille carrièretheorie moet genoemd worden.

Luc Derijcke

Michael B. Arthur e.a., eds., *Handbook of career theory*
Cambridge, Cambridge University Press, 1989, xix + 549 blz. - Prijs: 15 £ (paperback)

Over denken

Wie dit boek nuttig wil gebruiken, doet er goed aan vooraf de twee basiswerken van E. de Bono ter hand te nemen: *The Mechanism of Mind* en *Lateral Thinking*. Zonder die voorkennis zou *Over denken* wel eens moeilijk leesbaar kunnen zijn, alleszins als boek. Het is ei-

genlijk een bundeling van een aantal artikels uit de serie *Letters to Thinkers*, die De Bono liet verschijnen tussen 1982 en 1984.

Het bevat, verspreid over 21 hoofdstukjes, een aantal forse raadgevingen in verband met meestal niet scherp onder de loep genomen denkgewoonten die de doelmatigheid van het denken vaak in hoge mate dwarsbomen.

Terwijl de titel terecht de verwachting wekt dat het begrip *denken* ten minste duidelijk zal worden omschreven, blijft de lezer op zijn definitiehonger. Wel blijkt heel duidelijk dat denken als een aan te leren en te stimuleren vaardigheid wordt beschouwd.

De lezer zal bij het doornemen van de in het boek aanbevolen prakti-

sche oefeningen heel wat ervaringskennis over zijn denkgewoonten opdoen en vanuit die kennis ook zijn denkvaardigheid kunnen aanscherpen.

Dit is het zoveelste boek van E. de Bono dat niet als een *leesboek* maar wel als een *leerboek* moet worden beschouwd. Het is een zo rationeel mogelijke behandeling van belangrijke aspecten van het denken dat nodig is bij het opsporen van verholen kansen en bij het oplossen van praktische problemen.

Prosper Vanosmael

Edward de Bono, *Over denken*
Utrecht/Antwerpen, Veen, uitgevers, 1989,
291 blz. - Prijs: 695 fr.

Accountancy

Advanced Accounting

Het voorliggend handboek is in de eerste plaats bedoeld voor universitaire studenten die cursussen op het hoogste niveau van financiële verslaggeving volgen.

De eerste negen hoofdstukken gaan in op de verslaggevingsproblematiek rond verbonden maatschappijen. Behandeld worden de boekhoudkundige relatie tussen moedermaatschappij en dochteronderneming, fusies en overnemingen, consolidatie en de waardering van deelnemingen in de jaarrekening van de moederonderneming. Daarna volgen twee hoofdstukken over de verwerking van vreemde valuta's en de omrekening van in vreemde valuta's opgestelde jaarrekeningen voor consolidatiedoeleinden. De daarop volgende hoofdstukken 12 tot en met 17 behandelen elk een afzon-

derlijk onderwerp, namelijk segmentatie, interim verslaggeving, het beheer van vermogen van derden, reorganisatie en liquidatie en de jaarrekening van burgerlijke vennootschappen. Vervolgens vindt een uitgebreide uiteenzetting plaats in de hoofdstukken 18 tot en met 21 over de verslaggevingsproblematiek van vzw's zoals overheidshuishoudingen, onderwijsinstellingen, ziekenhuizen en organisaties op het gebied van gezondheids- en welzijnszorg. Tot slot is een hoofdstuk opgenomen over de beursvoorschriften van de Securities and Exchange Commission.

Als didactisch handboek biedt dit werk een goede, overzichtelijke en didactische structuur met een opbouw van complexiteit, veel voorbeelden, vooraf geformuleerde leerdoelen en een overzicht van gebruikte termen met hun betekenis

per hoofdstuk. Bovendien wordt de uiteenzetting van de accounting-aspecten telkens voorafgegaan door een inleiding, waarin de economische en juridische context duidelijk wordt gemaakt. Een nadeel van dit tekstboek is dat het een bonte mix van onderwerpen bevat die zijn blijven liggen bij de inleidende en *intermediate* accounting-cursussen zonder dat verbanden kunnen worden gelegd of getracht wordt met behulp van een inleidend hoofdstuk eventuele relaties aan te geven.

Een nadeel van dit boek, voor gebruik als handboek buiten Amerika, is dat de behandeling van de verschillende onderwerpen plaatsvindt geheel vanuit de Amerikaanse *Generally Accepted Accounting Principles* (zonder dat alternatieve methoden worden uiteengezet). Voor universitair personeel en praktijkmensen vormt dit werk daardoor een handig naslagwerk voor complexe financiële verslaggevingsproblemen in Amerika en de regelingen ter zake.

Ann Jorissen en Leo G. van der Tas

Calvin Engler en Leopold A. Bernstein, *Advanced Accounting. Second edition (The Robert N. Anthony/Willard J. Graham Series in Accounting)* Homewood, IL / Boston, MA, Irwin, 1989, xxi + 967 blz.

Accounts, Accounting and Accountability

Ter nagedachtenis van professor Peter Bird, overleden in 1987 en achtereenvolgens verbonden aan de London School of Economics and Political Science en de University of Kent in Cambridge, is een bundel samengesteld onder redactie van G. MacDonald en B.A. Ru-

therford. Dit boek bevat 12 bijdragen van collega's van Peter Bird. Er is geen centraal thema, de onderwerpen van de bijdragen zijn gekozen uit de onderwerpen waarover Bird zelf heeft gepubliceerd. Aangezien deze onderwerpen sterk uiteenlopen en een belangrijk deel van het brede terrein van accounting omvatten, zijn ook de bijdragen in dit boek zeer divers. Om een idee te geven van de inhoud van deze bundel worden de thema's van de verschillende artikels kort aangestipt.

In de eerste bijdrage, *Accounting education and research: the role of universities* van Arnold neemt de schrijver de structuur van onderwijs en onderzoek aan de universiteiten en de relatie tussen onderzoek, onderwijs en praktijk op het terrein van accounting in het Verenigd Koninkrijk onder de loep. Zijn conclusie is dat, hoewel er veel verbeterd is door een hechtere relatie tussen onderzoek op de universiteit en onderwijs van praktijkmensen, met name accountantskantoren nog niet optimaal gebruik maken van de op universiteiten aanwezige kennis en mogelijkheden.

W.T. Baxter geeft in *Income: a will-o'-the-wisp?* een uiteenzetting over de verschillende bestaande winstconcepten. Voor academici zal de bijdrage weinig nieuws bevatten, terwijl het abstractieniveau de praktijkman zal afschrikken. Voor studenten echter geeft het een aardig overzicht van de verschillende wijzen waarop men tegen winst kan aankijken.

Hoewel reeds in de jaren zestig het besef is gegroeid dat accounting niet alleen een verantwoordingsfunctie heeft, maar tevens een beslissingsondersteunende, stelt M. Bromwich in *A decision required on decision-orientated accounting* dat

hiervan in de praktijk nog maar weinig kan worden teruggevonden.

In *True substance and fair reporting* onderstreept H.C. Edey de belangrijkheid om, ondanks de restricties gesteld door wet- en regelgeving, de innovatie van externe financiële verslaggeving te stimuleren.

Het proces van regelgeving in het Verenigd Koninkrijk wordt kritisch bekeken door D. Hanson in zijn bijdrage *The future of self-regulation*. Hij doet het beroep daarin een aantal aanbevelingen. Aangezien echter de bijdrage gebaseerd is op een niet-geactualiseerde lezing van hem uit 1987, is zijn uiteenzetting achterhaald door het inmiddels verschenen Dearing-rapport.

Een interessante bijdrage aan de discussie rond *substance over form* wordt geleverd door G. Mac Donald in *Accounting standards and special purpose transactions - some lessons from taxation*. Hij gaat na in hoeverre de rijke ervaring die op het gebied van belastingen bestaat met belastingontwijking, c.q. belastingontduiking van nut kan zijn in de discussie omtrent *standard avoidance* in het algemeen en speciale transacties in het bijzonder.

Een historisch overzicht van de taal, het schrijfmateriaal, de numerieke codes en de calculaties, gebruikt bij accounting in Groot-Brittannië wordt gegeven door R.H. Parker in *Accounting basics: language, writing materials, numerals and calculation*. B.A. Rutherford gaat in *The true and fair view doctrine: some recent developments* in op de inhoud die in verschillende landen aan het begrip *true and fair view* wordt gegeven. Hij constateert dat, hoewel het begrip een Engels exportproduct, met name naar de EG, is gebleken, de interpretatie verschilt en men in een internationale context vraagtekens plaatst bij

a true and fair view als overheersend principe.

C.M. Smidthof behandelt in *Foreign Currency Capital Clauses* de vraag of het kapitaal van een vennootschap in een andere valuta dan pond sterling kan worden uitgedrukt.

G. Withington (*The valuation problem in contemporary financial reporting in the United Kingdom*) constateert in een interessant onderzoek, naar elementen van actuele waarde als afwijking op het algemene principe van waardering op historische kostprijs, dat het systeem van financiële verslaggeving in het Verenigd Koninkrijk meer elementen van waardering op actuele waarde bevat dan men zou verwachten.

De bezwaren die kleven aan de toepassing van *acquisition accounting* en *merger accounting* bij fusies en overnames worden beschreven door R. Willott in *Accounting for business combinations*.

Ten slotte gaat B. Carsberg in op accounting als instrument bij het beheersen van privatisering van publieke werken en de daarmee gepaard gaande stimulering van concurrentie binnen en toezichthouding op de bedrijfstak (*The regulation of privately owned utilities: an accounting challenge*).

Deze bundel bijdragen zal met name zijn weg vinden in de academische wereld, hoewel sommige bijdragen ook voor de praktijk relevant zijn.

Ann Jorissen en Leo G. van der Tas

G. MacDonald en B.A. Rutherford, *Accounts, Accounting and Accountability: Essays in memory of Peter Bird* Londen, Van Nostrand Reinhold (International) Co./The Institute of Chartered Accountants in England and Wales, 1989, xii + 221 blz. - Prijs: 25 £

Tax Reform in Disequilibrium Economies

Het boek van Wibaut is gebaseerd op zijn proefschrift, dat hij in 1986 verdedigde aan het CORE (UCL). Centraal staat de integratie van de welvaartseconomische benadering van belastinghervormingen in verschillende situaties van economische onevenwichten op de arbeids- en goederenmarkt. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van een theoretische en empirische aanpak.

Het eerste hoofdstuk, de inleiding, geeft een beschrijving van de probleemstelling en een samenvatting van het boek. In het tweede hoofdstuk wordt met behulp van een wiskundig-economisch instrumentarium een theoretische analyse gemaakt van belastinghervormingen die, in welvaartseconomische termen, ofwel collectief beter ofwel Pareto beter zijn. Er worden in hoofdzaak drie grote situaties onderscheiden: het algemeen evenwicht zonder werkloosheid, de Keynesiaanse werkloosheid veroorzaakt door een ontoereikende goederenvraag, en de klassieke werkloosheid die toe te schrijven is aan te hoge lonen of een gebrek aan productiecapaciteit.

In het volgende hoofdstuk tracht de auteur de zware theoretische analyse om te zetten in praktische

algoritmen die tot doel hebben op een bruikbare manier na te gaan of er in een bepaalde situatie collectief of Pareto betere belastinghervormingen bestaan en hoe ze kunnen worden berekend. Deze algoritmen worden in het vierde en vijfde hoofdstuk toegepast op de Belgische economie in 1982, die volgens de auteur dan voornamelijk zou gedomineerd zijn door Keynesiaanse karakteristieken. Voor de minder gespecialiseerde lezer zou dit gedeelte van het boek interessant kunnen zijn, maar de studie van één enkel jaar plaatst de hele analyse wel in een zeer eng kader. De conclusies die op het einde van het werk worden geformuleerd en waarvan de voornaamste aangeeft dat belastinghervormingen slechts een effect op de werkloosheid kunnen hebben als het nut van ieder economisch agent daalt, dienen dan ook met de grootste voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd. Een uitgebreidere empirische aanpak zou daarom heel wat waardevoller geweest zijn.

Hilde Meersman

Serge Wibaut, *Tax Reform in Disequilibrium Economies*
Cambridge, Cambridge University Press,
1989, xi + 113 blz. - Prijs: 19,50 £

Workers versus Pensioners

Dit boek is een selectie van bijdragen tot het congres *Work, Retirement and Intergenerational Equity, 1850-2050*, dat in juli 1988 werd gehouden aan St. John's College, Cambridge. Een dertigtal economen, sociologen, filosofen en historici namen eraan deel.

Na een inleidend hoofdstuk (Johnson, Conrad, Thomson) wordt de demografische herstructurering uitgelegd door Ermisch (hfs. 2). De essentie van deze restructurering is vrij eenvoudig: in de westerse landen neemt het aandeel van de ouderen toe en vermindert het aandeel van de bevolking op actieve leeftijd. Nochtans zijn er grote variaties tussen landen en is de dynamiek van dit verschijnsel zeer complex.

De gangbare sociale-zekerheidsystemen en pensioensystemen zullen door deze demografische veranderingen zwaar onder druk komen. Het gangbare *labour-welfare contract*, waarbij iedere werkende generatie haar verplichtingen tot betalen van belastingen en bijdragen nakomt, in ruil voor de voordelen van een pensioen na de actieve periode, zal in de toekomst onhoudbaar worden en de belangen van de werkenden en de gepensioneerden zullen onvermijdelijk in botsing komen. Thomson (hfs. 3) werkt dit thema uit in een bijzonder interessante stelling, namelijk: de welvaartsstaat is een één-generatieverschijnsel! Anderen zoals Daniels (hfs. 4) betwisten dan weer of het wel zinvol is om te spreken over billijkheid tussen generaties (*intergenerational equity*) en stellen interpersonele billijkheid

als relevant criterium voor. Ook verschillende economische verklaringen voor het bestaan van sociale-zekerheidsstructuren en pensioenstelsels (cfr. Kessler, hfs. 5) bieden een andere kijk op mogelijke generatietegenstellingen.

De historische ontwikkeling van de pensioenstelsels in de Verenigde Staten en de ontwikkelingen inzake transfers tussen generaties die door dit systeem worden geregeld, worden behandeld door Sass (hfs. 6) en Achenbaum (hfs. 7). Schmäal bestudeert (hfs. 8) de toekomst van het Duitse wettelijke pensioensysteem. Zijn conclusie is dat, gezien de demografische ontwikkeling, het systeem financieel onhoudbaar wordt zonder ingrepen zoals verlating van pensioenleeftijd, reductie van de pensioenen enz.

De financierbaarheid van pensioensystemen hangt nauw samen met de structurering van de levensloop van de mensen. Guillemard maakt een vergelijkende analyse van de vermindering in pensioenleeftijd in de OESO-landen gedurende de jongste twintig jaar (hfs. 9). Tenslotte biedt Cribier (hfs. 10) een interessante micro-vergelijking tussen twee cohorten Parijzenaars: de ene gepensioneerd in 1972, de andere in 1984.

Dit is een interessant en goed leesbaar boek, aanbevolgen aan wie zich beroept op met "lange-termijnproblemen" bezig te zijn.

Walter Nonneman

Paul Johnson e.a., eds., *Workers Versus Pensioners: Intergenerational Justice in an Ageing World* Manchester/New York, Manchester University Press/Centre for Economic Policy Research, 1989, xvi + 204 blz. – Prijs: 22,50 £

Can America Afford to Grow Old?

Sedert een aantal jaren maakt men zich zorgen over de financiële lasten die de veroudering van de bevolking na het jaar 2000 met zich mee zal brengen. In dat kader is het idee geopperd om in de sociale zekerheid een *demografische reserve* aan te leggen, een soort spaarpot die de lasten van de toekomstige werkende generaties kan verlichten.

In dit boek worden de zin en de mogelijkheden van zo'n demografische reserve in de Amerikaanse context behandeld. De hoofdconclusie is dat het opbouwen en cumuleren van overschotten in de sociale zekerheid alleen zin heeft als die het nationaal spaaroverschot vergroten. Met name treedt er geen lastenvermindering op bij een compenserende vergroting of niet-verlaging van het tekort van de centrale overheid. De reserve moet namelijk niet in de eerste plaats worden gezien als een pot waaruit men middelen kan putten, die de bijdragen kunnen vervangen. De nationale produktie kan in iedere periode immers maar één keer verdeeld worden; wanneer gepensioneerden meer krijgen, dan krijgen werkenden noodzakelijk minder. Alleen wanneer de reserve, via een groter spaaroverschot en meer investeringen, tot een hogere produktiecapaciteit leidt, kan er sprake zijn van vermindering van lasten, in de zin dat het reëel inkomen van toekomstige werkenden ondanks hogere bijdra-

gen niet hoeft te verminderen. Deze redenering (zoals het grootste deel van het boek) gaat uit van een gesloten economie. De simulaties van de auteurs geven aan dat, ook wanneer er vrij verkeer is van kapitaal over de landsgrenzen heen, een demografische reserve lasten kan verlichten, maar dit aspect is weinig uitgewerkt (wat jammer is, zeker gezien vanuit de Belgische situatie). Het boek is als volgt opgezet. Na een inleidend hoofdstuk en een overzicht van de werking en de ontwikkeling van de Amerikaanse *Old-age, Survivors, Disability and Hospital Insurance*, worden de lange-termijnvooruitzichten volgens de beheerders van de sociale zekerheid voorgesteld. Hieruit kan worden afgeleid dat onder een *pay-as-you-go* systeem, waarin inkomsten per jaar gelijk zijn aan uitgaven, de bijdragevoet tot 2010 constant kan blijven, maar daarna sterk zal moeten stijgen. Deze stijging is niet zo zeer te wijten aan demografische ontwikkelingen, maar vooral aan de sterke stijging van de (overigens moeilijk te voorspellen) prijs van medische verzorging. De auteurs stellen voor in plaats van een *pay-as-you-go* systeem de bijdragevoeten al vanaf nu geleidelijk te gaan verhogen. Aan de hand van een economisch model tonen zij aan dat de resulterende overschotten positieve gevolgen kunnen hebben voor de economie, en aldus de werkenden kunnen compenseren voor de hogere bijdragevoeten. Ook wordt nog aandacht besteed aan het beheer van de reserves (die zeer groot kunnen worden, tot 50% van het NNP).

Karel Van den Bosch

Henry J. Aaron e.a., *Can America Afford to Grow Old?: Paying for Social Security* Washington, D.C., The Brookings Institution, 1989, xiv + 144 blz. – Prijs: 9,50 \$

The Economic Consequences of Immigration

Weinig onderwerpen staan deze jaren zo in de belangstelling als immigratie. Waar voorheen de bijdrage van inwijkelingen tot de ontwikkeling van een land als eenduidig positief werd geëvalueerd, beginnen steeds meer mensen daaraan te twijfelen. In omzeggens elk land ter wereld duiken groepen en politieke partijen op die het racisme en de xenofobie in hun programma hebben opgenomen. Er zijn vooralsnog weinig werken verschenen die het probleem universeel en op wetenschappelijk verantwoorde wijze benaderen. Die leemte wordt nu gedeeltelijk aangevuld door Julian Simon, die de gevolgen bestudeert van het verblijf van (legale) inwijkelingen voor de economie van de VS. Dat gebeurt aan de hand van econometrische methodes en overvloedig feitelijk materiaal. De verschillende hoofdstukken van het werk behandelen elk een bepaald aspect van het immigratievraagstuk, zodat de algemene samenhang wel eens zoek raakt. Sommige delen bezitten een stevige theoretische basis, verschaft door eigen onderzoek, terwijl andere dan weer grotendeels gebaseerd zijn op secundaire informatiebronnen. Ze werden echter alle geschreven in een pret-

tig leesbare stijl, erop gericht zoveel mogelijk vooroordelen weg te nemen die leven bij de publieke (Amerikaanse) opinie. Immigranten neigen niet méér dan autochtonen om te vervallen in misdaad. Zij transfereren niet méér geld naar het buitenland. Zij getuigen van vakbekwaamheid en zin voor initiatief. Hun bijdrage tot de economische ontwikkeling genereert effecten die ten goede komen aan de autochtonen. Immigranten nemen, op lange termijn beschouwd, niet de jobs af van autochtonen. Hun tewerkstelling bedreigt niet noemenswaardig het milieu en zij heeft geen bewezen ongunstig inkomensherverdelingseffect. In een laatste hoofdstuk formuleert de auteur enkele aanbevelingen voor een nieuw beleid. Kan men enigerlei morele bezwaren hebben tegen het feit dat de auteur immigranten alleen beschouwt als produktiefactor en daarbij de humane dimensie toch wel enigszins verwaarloost, dan moet anderzijds ook worden gesteld dat het probleem zelden in al zijn dimensies op deze manier werd benaderd. Merken we nog op dat het boek vooral werd geschreven vanuit een Angelsaksische optiek, zodat de conclusies niet meteen toepasselijk zijn op de Belgische of Westeuropese realiteit.

Eric Faucompret

Julian L. Simon, *The Economic Consequences of Immigration* Oxford, Basil Blackwell/The Cato Institute, 1989, xxxii + 402 blz. – Prijs: 30,50 £